

“माध्यमिक शिक्षणात अर्थशास्त्रीय विषयाचा अडचणीचा व त्यावरील उपायाचा: एक अभ्यास”

श्री. अनिल धुराजी निंबाळकर

संशोधक विद्यार्थी

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपुर विद्यापीठ,
नागपुर

प्रस्तावना:

शिक्षण प्रक्रियाला आजच्या युगात महत्त्वाचे स्थान आहे. अर्थशास्त्रातील मुलभुत समस्यांचे आकलन होण्यासाठी किंवा आकलन सुलभ होण्यासाठी शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना प्रवृत्त करणे महत्त्वाचे ठरले. यासाठी शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांच्या वयोगट, त्यांचे अनुभव, आवडीनिवडी या गोष्टी विचारात हाव्यात.

नववीच्या वर्गातील अर्थशास्त्रातील विद्यार्थ्यां समोर अध्यापन करतांना आर्थिक घटना त्यांची पार्श्वभूमी घटनेचा परिणाम कार्यकारण भाव, त्यातील परस्पर संबंध स्पष्ट करणे योग्य ठरते हे स्पष्टीकरण करतांना विविध दाखले आणि उदाहरणाचा वापर केला पाहिजे. तसेच आर्थिक बाबी कशा आत्मसात करता येतील यासाठी शाळा मध्ये आर्थिक संकल्पनावर आधारित कार्य शाळेचे आयोजक करता येईल.यांचा फायदा महाविद्यालयातील सर्वच विद्यार्थ्यांना होईल. खडु आणि फळा हा शिक्षणाच्या मुख्य आधार असला तरी वर्गाध्यापनाच्या वेळी आर्थिक संकल्पनांचे अध्यापन करतांना विद्यार्थ्यांची मानसिक क्षमता लक्षात घेऊन अर्थशास्त्र विषयाचे अध्यापन करणे आवश्यक आहे.

अर्थशास्त्रसारख्या विषयात व्याख्यान परिणामकारक होण्यासाठी मुलभुत संकल्पना योग्य प्रकारे समजून सांगाव्या लागतात. आज विद्यार्थ्यांना अर्थशास्त्र विषय कंटाळवणा वाटतो. अर्थशास्त्राच्या तासात विद्यार्थ्यांचे मन रमत नाही. अर्थशास्त्रात शिकण्यास काय आहे ? असे बोल ऐकायला मिळतात याचा जेव्हा विचार केला जातो, तेव्हा ज्ञान ग्रहणासाठी ज्ञानेंद्रीयांचा जेवढा उपयोग आवश्यक आहे, तेवढा त्याचा उपयोग होत नसावा. अर्थशास्त्र विषय अध्यापन करतांना शिक्षकाला अर्थशास्त्र विषयाची आवड-स्पष्ट उच्चारण संकल्पनाचे सविस्तर विवेचन करणे आणि

समस्याचे निराकरण होणा-या आर्थिक समस्या सोडवण्यास मदत होते. याचाच आढावा घेण्यासाठी प्रस्तुत विषयावर संशोधन करण्याची आवड निर्माण झाली.

संशोधन विषयाचे उद्दिष्ट:

- 1) माध्यमिक शिक्षणा मध्ये विद्यार्थ्यांना अर्थशास्त्रातील मुलभूल संकल्पनाच्या आकलनात येणाऱ्या आडचणीचा शोध घेणे.

संशोधनाचे गृहितक:

- 1) माध्यमिक शिक्षणा मध्ये विद्यार्थ्यांना अर्थशास्त्रातील मुलभूल संकल्पनाच्या आकलनात करताण आडचनी येतात.

संशोधन पध्दती :

ज्ञानाच्या प्रस्फोटाने मानवाचे काल मिळविलेली एखाद्या विषयाची माहिती आज अपुरी ठरते आहे . गेल्या चाळीस वर्षात मानवाने प्राप्त केलेले विविध विषयाचे ज्ञान त्यापूर्वीच्या चारशे वर्षातील प्राप्त केलेल्या ज्ञानाच्या कित्येक पट आहेत. आर्थिक राजकिय, सामाजिक , धार्मिक शैक्षणिक या जीवनाच्या प्रमुख क्षेत्रात प्रचंड परिवर्तन घडुन येत आहे. या विविध क्षेत्रामध्ये शैक्षणिक योग्य दिशेने प्रगती करण्यासाठी शैक्षणिक क्षेत्रातील प्रगतीचा फार मोठा फायदा होऊ शकतो.या संशोधनासाठी प्राथमिक आधारसामग्री आणि दुय्यम आधारावर प्रदक्ताची माहिती गोळा केली आहे. संशोधन करण्यासाठी वेगवेगळी साधने वापरण्यात येतात. त्यामध्ये प्रश्नावली विद्यार्थ्यांसाठी, प्रश्नावली शिक्षकासाठी, प्रश्नावली पालकासाठी, मुलाखत प्रमाणित आणि अप्रमाणित चाचण्याचा वापर करण्यासाठी साधन म्हणून शिक्षक निर्मित चाचणी या संशोधन साधनाचा वापर केलेला आहे.

नमुना निवड:

प्रस्तुत प्रकल्प कार्यासाठी न्यादर्श म्हणुन मत्स्योदरी विद्यालय कुभार पिंपळगा ता.घनसावंगी जि. जालना येथील 9 वीच्या वर्गातील 36 विद्यार्थ्यांची सहेतुक पध्दतीने निवड करण्यात आली. प्रस्तुत प्रकल्प कार्य प्रायोगिक पध्दतीने पूर्ण करण्यात आलेले आहे.

विषय विवेचन:

या संशोधनासाठी समस्येच्या अनुषंगाने एकलगत अभिकल्पाद्वारे पूर्वचाचणी घेण्यात आली. नंतर याच गटाना अर्थशास्त्रातील काही मुलभूत निवडक संकल्पनांचे उपचारात्मक अध्यापन पध्दतीच्या साह्याने अध्यापन करण्यात आले. त्यानंतर पुर्व चाचणीत विद्यार्थ्यांना मिळालेले गुण आणि उत्तर चाचणीत विद्यार्थ्यांना मिळालेले गुणाच्या आधारे विद्यार्थ्यांचे मुल्यमापन करण्यात आले.

चाचणीत मिळालेल्या गुणदर्शक याद्या तयार केल्या गुणदर्शक याद्या तयार केल्यानंतर असे आढळून आले की, पूर्वचाचणीत विद्यार्थ्यांना मिळालेल्या गुणापेक्षा उत्तर चाचणीत मिळालेल्या गुणाचे प्रमाण जास्त आहे. प्रायोगिक पध्दतीने पूर्वचाचणी आणि उत्तर चाचणी घेण्यात आल्यानंतर सदर माहितीचे विश्लेषण आणि अर्थनिर्वचन करण्यासाठी शेकडेवारी या सांख्यिकीय तंत्राचा वापर करण्यात आलेला आहे. ही माहिती घटका नुसार स्वतंत्र्य तक्त्यात मांडण्यात आली आहे.

विद्यार्थ्यांचा पूर्वचाचणीतील संपादनूक दर्शाविणारा तालिका

वर्गांतर	वांरवारीता	शेकडा प्रमाण
0-5	00	00%
6-10	02	5.55%
11-15	27	75%
16-20	07	19.44%
एकूण	36	100%

विद्यार्थ्यांची उत्तरचाचणीतील संपादनूक दर्शाविणारा तालिका

वर्गांतर	वांरवारीता	शेकडा प्रमाण
0-5	00	00%
6-10	00	00%
11-15	07	19.44%
16-20	29	80.55%
एकूण	36	100%

निष्कर्ष:

- 1) पूर्व चाचणी विद्यार्थ्यांचे संपादणुकीचे शेकडा प्रमाण उत्तरचाचणीतील विद्यार्थ्यांच्या संपादणुकीच्या शेकडा प्रमाणापेक्षा आधिक आहे.
- 2) उपचारात्मक अध्यापन तंत्राचा वापर करुन अध्यापन केल्यास पारंपारीक पध्दतीने अध्यापन केल्याच्या तुलनेत विद्यार्थ्यांना अर्थशास्त्रीय मुलभुत समस्यांचे आकलन चांगले होते.

संदर्भ सुची

1. भांडारकर के. म. (1998): सुलभ शैक्षणिक संख्याशास्त्र, नुतन प्रकाशन पुणे-30
2. दा. धो. काचोळे आणि संजय सोळुके (2011), सामाजशास्त्रीय सिध्दांत आणि संशोधन प्रक्रिया, कैलास पब्लिकेशन औरंगाबाद
3. एस. के. डेगे / सी. पी. हासे (2011), संशोधन पध्दती, एस. के. पब्लिकेशन पुणे-30
4. महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ (2013), पाठ्यपुस्तक इयत्ता बारावी
5. प्रा. रा. देशमुख (2006), सांख्यिकी पध्दती, विद्या प्रकाशन नागपुर
6. महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ (2014), पाठ्यपुस्तक इयत्ता नववी
7. महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ (2014), पाठ्यपुस्तक इयत्ता दहावी
8. महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ (2014), पाठ्यपुस्तक इयत्ता आकरावी